

Marea greutate a concursului, în afară de materialul vast, era constituită de felul în care se desfășurau etapele. Mai ales prima etapă din cele trei, când candidatul ce apărea pe scenă aștepta alegerea juriului, care se pusese de acord ce să se ceară. Deoarece cea de a doua etapă era constituită de un recital, s-a convenit să se ceară ceea ce nu figura în programul recitalului, dar să nu se depășească 15—20 minute de fiecare candidat. De asemenea, nici un candidat să nu fie întrerupt în cadrul piesei sau părții de sonată ce i se ceruse, spre a nu fi derutat.

Ce concluzii de ordin general pianistic s-ar putea trage? Mai întâi, prestigiul concursului, ce atrăsese un număr destul de mare nu numai de concurenți obișnuiți, nu prea tineri, ci cu o anumită experiență a podiumului. În al doilea rând, cât de greu este să se facă față unei cereri intempestive de a cânta anumite lucrări, pentru care concurentul nu a avut timpul să se concentreze, dar o asemenea condiție face parte din structura însăși a întrecerii.

Nivelul general instrumental și mai ales muzical a fost extrem de ridicat. După expresia președintelui Aubert, „Tous ont des doigts“, toți au îndemânare pianistică de un nivel foarte înalt. Accentul și criteriile în vederea selecției s-au situat foarte sus. Puțini la număr nu erau la un nivel pianistic de concertist. Cred că ridicarea nivelului pianistic nu reprezintă un fenomen localizat la instrumentul cu claviatură și nici la alte instrumente muzicale, ci rezidă în puterea continuă de depășire a măiestriei. „L'art c'est le mieux“, spusese Mangeot. Dar nu numai la muzică, să aruncăm o privire asupra lumii sportive, asupra copiilor ce se dovedesc din ce în ce mai precoci.

Cu mici excepții, concurenții au căutat să evoce jocul înaripat și transparent al Clarei. Chiar în dezbaterile ce au avut loc, ne-am pus de multe ori întrebarea: cum ar fi cântat Clara această piesă? Nu era vorba de a copia o personalitate, ci de a se cultiva un anumit gen de interpretare, al cărei apogeu l-a întruchipat Clara Haskil.

Publicul ce a asistat la recitalele concurenților ce promovaseră în cea de a doua etapă ca și la manifestările ultimilor patru clasați în vederea atribuirii marelui și unicului premiu, a dat dovadă de un interes susținut. Îmi amintesc că dezbaterile din ultima seară, după ce cântaseră și ultimii doi concurenți, au durat aproape două ore. Căutam o modalitate de înțelegere, în vederea stabilirii unui acord deplin în privința unui concurent, ceea ce nu s-a putut. S-a ajuns doar la o majoritate de un vot. cei șapte membri ai juriului împărțindu-se în două: patru în favoarea concurentului Richard Goode (american) și trei pentru Mitsouko Ushida (japoneză). În tot acest interval de timp publicul nu a părăsit sala, ca să aștepte cu câteva ore mai degrabă decizia juriului. Sala era arhiplină, se instalaseră cel puțin 100 de locuri suplimentare și cred că marea majoritate a celor de față erau muzicieni de profesie.

Juriul și-a stabilit pozițiile după criteriile asupra cărora căzuserăm toți de acord: muzicalitate, joc simplu și inteligent, promovarea calităților pe care le-a făcut să strălucească regretata mare pianistă. Dar, cum în artă orice judecată este prin definiție subiectivă, compozitorul Conrad Beck din Basel, muzicologul Romain Goldron, director al Conservato-

rului din Vevey, poet și remarcabil prozator, autor între altele și al unei admirabile monografii apărute la Paris, „Brahms le vagabond“, Arthur Grumiaux, marele violonist belgian, partenerul de concerte al Clarei Haskil și Peter Feuchtwanger, profesor și compozitor remarcabil, au fost de părere că cel cărui trebuie să i se atribuie premiul este americanul Richard Goode, desigur, un admirabil pianist, câștigător și al altor premii de prestigiu. Președintele juriului, Roger Aubert, Premier Prix al Conservatorului din Paris, Directorul muzical al Radioteleviziunii Suisse Romande, elev al lui Cortot și Emil Sauer, Nikita Magaloff, pianist de renume internațională, Premier prix al Conservatorului din Paris, succesorul lui Lipatti la catedra de perfecționare a Conservatorului din Geneva și cu mine am găsit-o pe pianista japoneză superioară. S-a înfruntat „Opinia pianistilor“ cu aceea a „Muzicienilor“. Publicul a rămas surprins de alegerea cu o majoritate atât de friabilă a juriului și fără să manifeste ostil a arătat o anumită rețineră atunci când președintele a anunțat rezultatul.

În orice caz, premiantul face cinste memoriei pe care o cinstește concursul.

Theodor BĂLAN

Orchestra simfonică a Radioteleviziunii în Cehoslovacia și Ungaria

Timp de 12 zile, Orchestra Simfonică a Radioteleviziunii Române a întreprins, în cadrul schimburilor culturale dintre Cehoslovacia — România, și respectiv — Ungaria — România, un turneu de concerte în aceste țări.

La Praga, Brno, Ostrava, Olomouc, Bratislava, Tatabanya, Budapesta, colectivul simfonic al Radioteleviziunii Române a prezentat 8 concerte cu două programe diferite.

Convinși de importanța, de responsabilitatea unei confruntări artistice cu muzicienii și publicul din aceste vechi centre de cultură muzicală, membrii colectivului artistic și dirijorii săi permanenți — Iosif Conta și Emanuel Elenescu au reușit să transforme fiecare din cele 8 apariții publice în manifestări de ținută artistică, capabile să satisfacă înalte exigențe artistice, manifestări ce pot fi socotite pe deplin definitorii pentru însușirile formațiilor muzicale românești în momentul de față. Ne-au rămas în amintire momente din aceste itinerarii concertistice.

21 octombrie: Praga, Sala Dvorak, sala Filarmonicii cehe. Un public imens — în rândul cărui am întâlnit reprezentanții ministerului Culturii (printre care l-aș remarca pe dr. Iosef Svagera, adjunct al Ministrului Culturii al R. S. Cehoslovacă), muzicieni de prestigiu din capitala Cehoslovaciei, numeroși membri ai corpului diplomatic, profesori ai Conservatorului, critici de artă, organizatori ai vieții muzicale pragheze — a urmărit concertul artiștilor români, confruntarea unei orchestre românești cu tradițiile unui oraș în care au cântat, au compus

și și-au desfășurat uneori ani în șir activitatea, Mozart, Beethoven, Weber, Berlioz, Wagner, Smetana, Dvorak.

Urmăream pentru prima oară orchestra bucureșteană într-un turneu peste hotare...

Teribile sînt flăcările care se pot aprinde în compartimentele orchestrei în clipele unei confruntări artistice decisive.

La temperatura unei unice dăruiri, fiecare măsură, fiecare portativ, au sunat plin, fiecare idee muzicală avea încărcătura emoțională, voltajul capabil să dea fiori sălii.

În *Simfonia IX-a* de Șostakovici, în cea de a doua suită, *Daphnis și Chloe* de Ravel, în *Rapsodia I-a* de Enescu, au fost momente care-ți luau literalmente răsuflarea.

Și indiscutabil că merite deosebite în ridicarea ansamblului la un asemenea nivel interpretativ a avut dirijorul Iosif Conta, capabil printr-o gestică de mare spectaculozitate să extragă din aparatul orchestral filoane de artă, zăcăminte de expresivitate.

Momentul de cea mai intensă strălucire a concertului de duminică seara a fost *Simfonia* de Șostakovici — adevărată carte de vizită, la ora actuală, a virtuozității, a valorilor colectivului orchestral.

O mențiune specială pentru puritatea, pentru farmecul intervențiilor solistice. Concert-maestrul Radu Zvorișteanu, clarinetistul Ștefan Korody, fagotistul Mihai Nenoiu, flautiștii I. Cațianis și N. Mihăilă, trompetistul C. Drăgunoiu, Marin Soare, solistul partidei de trombon, au fost „eroii” serii. „După mulți ani de zile am avut plăcerea să reascult la Fraga, sub conducerea dirijorului Iosif Conta, Orchestra Radioteleviziunii Române — declara compozitorul Jan Tausinger. M-au impresionat, în primul rînd, calitățile sonore ale orchestrei, care a desfășurat în fața noastră, o bogăție de culori — de la cele mai subtile pînă la expresia profundă a forței... În al doilea rînd, ca pedagog, mi-a produs o extraordinară bucurie faptul că marea parte a orchestrei este alcătuită din tineri, ceea ce garantează minunate perspective de dezvoltare în viitor. Nu este lipsit de importanță faptul că publicul praghez a avut ocazia să asculte, fermecat, înalta artă interpretativă a lui Ion Voicu — amintind marea tradiție enesciană.”

22 octombrie — Brno — Sala Janacek. Am revenit în străvechiul oraș morav după cîțiva ani și am fost din nou impresionat de nivelul vieții muzicale. Cîteva titluri pe care le-am întîlnit pe avizierele artistice ale orașului Brno mi se par pe deplin elocvente din acest punct de vedere. Filarmonica locală a inaugurat un nou ciclu de largă rezonanță educativă, dedicat școlilor muzicale franceze, italiene, engleze, poloneze. Pe de altă parte, agenda de spectacole a Operei demonstrează o largă disponibilitate pentru literatura contemporană, în special națională, de gen.

Tubitorii de artă din Brno au primit în ultimul timp, o excepțională sală de spectacole muzicale și concerte simfonice — sala Janacek — care a găzduit de altfel și manifestarea ansamblului nostru.

Am avut plăcerea să particip la discuția între conducătorul ansamblului Radioteleviziunii Române, muzicologul Vasile Donose, redactor șef al Redacției

Emisiunilor Muzicale a Radioteleviziunii și Frantisek Ostry, directorul Filarmonicii din Brno. A fost un schimb rodnic de opinii care mi-a demonstrat pe de o parte, atenția deosebită pe care muzicienii din Brno o acordă dezvoltării artei în țara care l-a dat lumii pe Enescu, și pe de altă parte, strădaniile muzicienilor din Brno de a transforma orașul lor într-un centru muzical de importanță națională.

După Praga, Brno a reprezentat un nou teren de confruntare, un moment de maximă solicitare a resurselor instrumentiștilor noștri. Orchestra l-a avut de astă dată la pupitru pe E. Elenescu și alegerea a fost îndreptățită. Melomanii din Brno ni s-au părut înclinați spre o viziune interpretativă de factură romantică... Sobrietatea gesticii lui E. Elenescu, nevoia sa de a puncta detaliile (chiar dacă mi se pare că pierde uneori liniile mari ale construcțiilor) a cîștigat adeziunea publicului. Și suita a II-a *Daphnis și Chloe* de Ravel a fost aici piesa asupra căreia orchestra, dirijorul, publicul s-au aplecat cu interes. E. Elenescu a știut să evidențieze întreaga coloristică a partiturii, să sublinieze modul în care compozitorul operează cu raționamente de ordin tradițional.

E. Elenescu a știut să releve faptul că dincolo de orice rafinate impresioniste Ravel își dezvoltă opera într-un cadru clasic, dar cum s-a mai spus, cu un spirit poetic de altă natură. 24 octombrie. Orchestra și dirijorul Emanuel Elenescu susțin de astă dată concertul într-unul din marile centre industriale ale Cehoslovaciei — Ostrava, la sala Palatului Culturii, complex artistic unic prin dimensiunile sale în întreaga Cehoslovacie.

Formația s-a impus de astă dată printr-o înrăpată versiune a *Fantasticii* lui Berlioz. Emoțiile, responsabilitatea turneului și în special cele 4 ore de repetiție care au precedat concertul au „așezat” versiunea de la Ostrava în coordonatele unei desăvîrșite realizări artistice. E. Elenescu care știe de multe ori să simtă orchestra ca pe un simplu instrument, a exploatat la maximum resursele ansamblului. În prima mișcare au fost seducătoare momente de neliniște, mișcarea intitulată *marșul spre supliciu* a avut tensionări literalmente emoționante, iar în scena *Balului* am găsit captivante lumini și străluciri. La Ostrava, *Fantastica* a ieșit din perimetrul unei lecturi, a devenit o versiune cu un înalt coeficient de creativitate, o versiune reprezentativă pentru personalitatea ansamblului.

25 octombrie — Olomouc. Din programul acestui concert aș semnala prezența lui Ion Voicu. În *Simfonia spaniolă* de Lalo reputatul violonist bucureștean a depășit și „cotele” atinse la Praga și Brno.

Profund inspirat, Ion Voicu a scos la iveală toate comorile cîntului său, rezervoare în care s-au adunat înclinațiile tehnice naturale, frumusețea desăvîrșită a sunetului, instinctul stilului, minunata sa sensibilitate.

În colaborare cu orchestra au dispărut orice neglijențe. O unitate deplină (care poate fi dobîndită doar pe baza unei îndelungi colaborări) a fost stabilită între solist și orchestră.

27 octombrie — Bratislava. Responsabilitatea pe care o dă fiecărui instrumentist sentimentul că este un ambasador al artei românești peste hotare gene-

rează dăruire, niveluri artistice de unică vibrație, creează o atmosferă cu totul deosebită, cu implicații în relația interpreți-public. Și indiscutabil concertul de la Bratislava, a fost un exemplu de desăvârșire artistică, demonstrând din partea întregului ansamblu, o mare dorință de a se întrece pe sine.

Trezind întreg interesul instrumentiștilor și prin aceasta deosebitele lor resurse, Iosif Conta a știut să scoată nu numai efecte de mare strălucire ci și interpretări în perfecte coordonate stilistice.

Momente captivante în derularea *Fantasticii* lui Berlioz, piesă de rezistență a concertului — cântecul celor doi păstori din *Scena cîmpenească*, fascinantă erupție de energii din *Final*, frumusețea valsului care a avut de astă dată șerpuiți largi, plutind liniștit în întreaga orchestră.

29 octombrie — Tatabanya. Sute de muncitori și metalurgiști din marele centru industrial al Ungariei vin să-i asculte pe artiștii români. Momentul relevant al serii: *Simfonia a IX-a* de Șostakovici — vast teren de desfășurare a virtuozității formației, a pregătirii unor soliști.

Iosif Conta dezvăluie de fiecare dată, pe măsură ce orchestra îi înțelege tot mai bine intențiile, profunzimea acestei muzici, sublim amestec de spirit, liniște, lumini iradiante. Cu o gestică spectaculoasă, captivantă deopotrivă pentru instrumentiști și pentru public, Iosif Conta iluminează continuu izvoarele partiturii.

Exactitate, tempi perfect aleși, (remarcabilă mi se pare încetinirea *Andantelui*), frazări firești, ritmuri frenetice au dat versiunii *Simfoniei a IX-a* de Șostakovici, la Bratislava, repere definitorii pentru ansamblu și această versiune merită indiscutabil o rapidă gravare pe disc.

30 și 31 octombrie. În străvechea sală „Franz Liszt“ a Academiei de Muzică din Budapesta orchestra bucureșteană întâlnește în două concerte cu programe diferite exigentul public muzical din Capitala Ungariei.

În programele celor două manifestări: *Simfonia a IX-a* de Șostakovici, *Suita a II-a „Daphnis și Chloe“* de Ravel, *Simfonia „Fantastica“* de Berlioz, *Rapsodia I-a* de George Enescu, *Texturi* de M. Moldovan, *Simfonia spaniolă* de Lalo, *Concertul nr. 3 pentru vioară și orchestră* de Mozart. „Tot ansamblul — scria cronicarul ziarului Magvar Nemzet într-o amplă și entuziastă dare de seamă asupra concertelor susținute de artiștii români la Budapesta — este exemplar de însuflețit, plin de bune intenții și știe să găsească permanent de-a lungul desfășurării partiturilor — rezolvări minunate.“ O impresie deosebită a produs la Budapesta piesa *Texturi*, publicul budapestan a înțeles captivanta sobrietate a acestei partituri... Așa cum spuneam la posturile noastre de radio, transmitînd în direct primul concert al orchestrei noastre la Budapesta, aplauzele publicului au autentificat unul din primele mari succese internaționale ale lui M. Moldovan, succes pe care-l datorează înainte de toate artei, responsabilității cu care Iosif Conta s-a apropiat de partitură.

...Episod inedit în cadrul celei de a doua manifestări de la Budapesta. Înainte de concert cu o oră violonistul Ion Voicu — care s-a dovedit un strălucit solist a 7 dintre manifestările acestui turneu — se îmbolnăvește subit. Chemat de urgență, un

medic confirmă necesitatea înlocuirii solistului. Se caută o soluție... și soluția a fost de îndată găsită în orchestră, în ansamblul simfonic al Radioteleviziunii care în ultimii ani a integrat în rîndurile sale cîțiva soliști de talie internațională. Printre aceștia, contrabasistul W. Güttler întors recent de la Geneva unde dobindise laurii unui mare concurs de interpretare.

W. Güttler avea „în degete“ *Concertul pentru contrabas în Re major* de Vivaldi; Ștefan Korody și-a însușit temeinic în ultimii ani o emoționantă partitură mozartiană: *Concertul în La major K.V. 622*.

Secretarul orchestrei caută urgent pe bibliotecarul Academiei de muzică din Budapesta... Spre bucuria tuturor, se găsesc știmatele... Într-o cameră de studiu alăturată sălii de concerte, se face o lectură rapidă. La ora 7,20 se anunță intrarea pe scenă... stabilirea circuitelor cu postul de Radio, București.

Iosif Conta pășește cu siguranță pe podiumul de concert. Ca de atîtea ori, înaltul profesionalism al formației, responsabilitatea instrumentiștilor, talentul soliștilor învinge. În pauză, cîțiva muzicieni îmi vorbesc, printre altele, despre perfecțiunea acompaniamentului. „Este un fenomen rar acest tînăr instrumentist — scrie cronicarul ziarului budapestan mai sus citat, referindu-se la contrabasistul Wolfgang Güttler — care scoate sunete ce pot fi invadate și de un violonist și dovedește moment cu moment o muzicalitate debordantă“.

Spațiul nu-mi permite să „decupez“ și alte imagini din filmul prestigiosului turneu concertistic.

Înceind, aș vrea doar să transcriu o declarație pe care o făcea după concertul de la Praga dr. Václav Smetacek, renumitul șef de orchestră praghez.

„Orchestra ne-a încîntat pe toți. Nu pot decît să vă felicit; omogenitatea compartimentelor, soliștii de mare clasă, stilul, muzicalitatea, gustul desăvîrșit — tot ce-și poate dori un iubitor de muzică am găsit în această seară.

Transmiteți membrilor orchestrei, dirijorului Iosif Conta, violonistului Ion Voicu, că muzicienii Bucureștiului au încîntat publicul Pragăi.“

Ce aș mai putea să adaug despre valoarea concertelor prezentate de colectivul simfonic al Radioteleviziunii Române peste hotare după o asemenea entuziastă și, am certitudinea, neconvențională declarație?

Iosif SAVA

Aspecte ale educației muzicale în R. S. Cehoslovacă

În R. S. Cehoslovacă, pedagogia muzicală are o tradiție bogată în însemnate succese. Savantul englez Charles Burney (sec. XVIII) spunea că „Boemia este conservatorul Europei“, iar Smetana, referindu-se la muzicalitatea poporului ceh declara că: „muzica este viața cehilor.“ În articolul său: *Creația muzicală pentru copii și tineret, în lumina dezvoltării stilului muzical*, Ladislav Bourlas arată că fiecare om se naște cu însușiri muzicale ce vor putea fi dezvoltate numai pe baza unei serioase educații.